

АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ У СФЕРІ ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ

Миколук С.М., аспірант

Тернопільський національний економічний університет

Україна, 46020, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11

mukolyk_s@mail.ru

Висвітлено надзвичайно актуальну проблему сьогодення – ринок праці через призму сфери влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Розглянуто та досліджено п'ять типів регіональних ринків праці. Визначено механізми зайнятості населення у сфері влаштування дітей: правові, адміністративні та економічні. Охарактеризовано сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу. Особливу увагу звернуто на розміри грошового забезпечення батькам-вихователям (прийомним батькам) та соціальні виплати на дітей-вихованців. Проаналізовано регіональні показники безробіття, середньомісячної номінальної заробітної плати та ефективності управлінської діяльності у сфері влаштування дітей. Встановлено та підтверджено, що виплати у сфері влаштування дітей в порівнянні з середньомісячною номінальною заробітною платою працівників за видами економічної діяльності по Україні зберігають тенденцію позитивної динаміки (крім фінансової діяльності). Запропоновано комплекс напрямів, спрямованих на удосконалення ринку праці та системи працевлаштування, а саме: пропагування розвитку прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу через центри зайнятості; диверсифікація зайнятості сільського населення; законодавче врегулювання статусу прийомних батьків та батьків-вихователів. Надалі такий підхід дає можливість формування відповідних організаційних та економічних механізмів, які стимулюватимуть створення нових робочих місць і розширення сфер економічної діяльності шляхом її диверсифікації і модернізації. У нашому випадку метою диверсифікації визначено підвищення рівня продуктивної зайнятості і дохідності праці населення, особливо в сільській місцевості, через розвиток сфери влаштування дітей. Враховуючи специфіку побудови сільського господарства та ментальність населення, поступово сільські прийомні батьки та батьки-вихователі ставали б усиновителями. Відповідно до запропонованої концепції зміщення акцентів соціальної політики на забезпечення максимальної реалізації права громадянина на працю та дитини-сироти на сімейне виховання вирішиться дві проблеми: зменшиться кількість безробітних та збільшиться кількість влаштованих дітей-сиріт.

Ключові слова: ринок праці, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу.

Миколук С.М. АНАЛИЗ РЫНКА ТРУДА В СФЕРЕ УСТРОЙСТВА ДЕТЕЙ / *Тернопольский национальный экономический университет, Украина*

Освещена чрезвычайно актуальная проблема современности – рынок труда через призму сферы устройства детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки. Рассмотрены и исследованы пять типов региональных рынков труда. Определены механизмы занятости населения в сфере устройства детей: правовые, административные и экономические. Охарактеризованы семейные формы устройства детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки: приемные семьи и детские дома семейного типа. Особое внимание обращено на размеры денежного обеспечения родителям-воспитателям (приемным родителям) и социальные выплаты на детей-воспитанников. Проанализированы региональные показатели безработицы, среднемесячной номинальной заработной платы и эффективности управленческой деятельности в сфере устройства детей. Установлено и подтверждено, что выплаты в сфере устройства детей по сравнению со среднемесячной номинальной заработной платой работников по видам экономической деятельности по Украине сохраняют тенденцию положительной динамики (кроме финансовой деятельности). Предложен комплекс направлений, направленных на совершенствование рынка труда и системы трудоустройства, а именно: пропаганда развития приемных семей и детских домов семейного типа через центры занятости; диверсификация занятости сельского населения; законодательное урегулирование статуса приемных родителей и родителей-воспитателей. В дальнейшем такой подход дает возможность формирования соответствующих организационных и экономических механизмов, которые будут стимулировать создание новых рабочих мест и расширения сфер экономической деятельности путем ее диверсификации и модернизации. В нашем случае целью диверсификации определено повышение уровня продуктивной занятости и доходности труда населения, особенно в сельской местности, через развитие сферы устройства детей. Учитывая специфику построения сельского хозяйства и ментальность населения, постепенно сельские приемные родители и родители-воспитатели становились бы усыновителями. Согласно предложенной концепции смещение акцентов социальной политики на обеспечение максимальной реализации права гражданина на труд и ребенка-сироты на семейное воспитание решится две проблемы: уменьшится количество безработных и увеличится количество устроенных детей-сирот.

Ключевые слова: рынок труда, приемные семьи, детские дома семейного типа.

Mykolyk S. ANALYSIS OF THE LABOUR MARKET IN PLACEMENT OF CHILDREN / *Ternopil National Economic University, Ukraine*

Deals with the highly topical issue – the labour market in the placement of orphans and children deprived of parental care. Considered and investigated five types of regional labour markets. Defined the mechanisms of employment in the field of placement of children: legal, administrative and economic. Characterized family placements for orphans and children deprived of parental care: foster families and family-type homes. Paid special attention to the size of financial support to the foster parents and social benefits for children. Analyzed the regional unemployment rate, values of the average wage and effectiveness of management activity in the field of placement of children. Determined and confirmed, that payments in the field of placement of children compared to the average monthly salary by sectors of economic activity in the country, tend to positive dynamics (excluding financial activity). Offered the range of areas aimed at improving of labour market and employment system, it is: promotion of foster families and family-type homes through employment centers; diversification of rural employment; legal regulation of the foster parents status. Continue this approach enables the formation of the institutions and economic mechanisms that will stimulate new job places creation and expansion of economic activity by its diversification and modernization. In our case, the goal is to increase the diversification of productive employment and income, especially in rural areas ,through the development of the scope of child placement. Given the specificity of construction of agriculture and the mentality of the population gradually rural foster parents could become the adoptive parents. According to the proposed concept of social policy to maximize citizens the right to work and family education to orphans, will be solved two problems: unemployment rate will be reduced and the number of arranged orphans increased.

Key words: labor market, foster family, family-type homes.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України пов'язане із вирішенням такого важливого питання, як розбудова сучасної соціально-орієнтованої економіки. У практичному вирішенні цієї проблеми одне із центральних місць займає ринок праці. На сучасному етапі набуває особливої значущості здійснення регулюючих заходів, спрямованих на проведення політики забезпечення повної продуктивної зайнятості. Зусилля органів державної влади і, насамперед Уряду, мають концентруватися на запровадженні дієвих стимулів створення нових робочих місць, забезпеченні гарантій зайнятості і самозайнятості населення, підвищенні гнучкості ринку праці. Незаперечним є той факт, що роль держави при працевлаштуванні у сфері влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є пріоритетною. Але на рівні регіонів можна спостерігати різні стани щодо реалізації регулювання зайнятості даної сфери. Тому проблема носить загальнодержавний характер та потребує наукового обґрунтування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Незважаючи на те, що проблеми ринку праці, трудових відносин, соціального захисту, регулювання зайнятості знайшли відображення в економічних дослідженнях сучасних вітчизняних науковців, вони затребувані і сьогодні. Між спеціалістами немає єдності навіть стосовно понятійного апарату цього напрямку дослідження. Зокрема, це стосується такого базового поняття, як “ринок праці” та “ринок робочої сили”. Одні вважають, що це різні і нетотожні поняття, інші вважають їх однаковими і використовують паралельно.

На думку В. Петюха: ринок праці – це соціально-економічна категорія, яка характеризує відносини людей, що проявляються в процесі найму, оцінки, звільнення працівників та встановлення розмірів компенсації за використану робочу силу залежно від ряду факторів [1]. Лібанова Е. розглядає ринок робочої сили як інститут взаємодії споживачів робочої сили, тобто роботодавців (юридичних і фізичних осіб з одного боку, та конкретних фізичних осіб, які мають певні фізичні і розумові здібності, певні професійні знання, навички та вміння – з іншого) [2].

Як стверджує В. Брич: ринок праці — це система трудових відносин, що відбиває рівень соціального розвитку і досягнутий на даний період баланс інтересів між суб'єктами, що беруть участь на ринку праці: роботодавцями, працівниками, державою, профспілками і посередниками” [3]. Окрім того, переваги використання інновацій для врегулювання проблемних питань зайнятості активно обговорюються на наднаціональному рівні країн Європейського Союзу [4, с. 78-83; 5].

На нашу думку, ринок праці являє собою систему економічних відносин, де формуються попит і пропозиція та встановлюється ціна за працю. Ринок праці в економічній системі передбачає існування сукупності ринків, що охоплюють різні сфери людської діяльності. Ринок праці кожної сфери діяльності має свої особливості. Водночас залишається не достатньо досліджений ринок праці у сфері соціального влаштування дітей, що й зумовило актуальність цієї теми.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою цієї наукової публікації є аналіз факторів, які відображають реальну картину працевлаштування у сфері влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування по регіонах, виокремлення основних проблем та запропонування шляхів їх вирішення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На основі спільних рис домінантних тенденцій і найбільш суттєвих відмінностей регіональних ринків праці проводять їх структурування, яка спирається на оцінку режимів відтворення населення, у т.ч. робочої сили, а також на інформацію про інтенсивність регіонального руху робочої сили, співвідношення чисельності зареєстрованих безробітних і кількості вільних робочих місць та вакантних посад.

В Україні виділяють п'ять типів регіональних ринків праці (рис. 1):

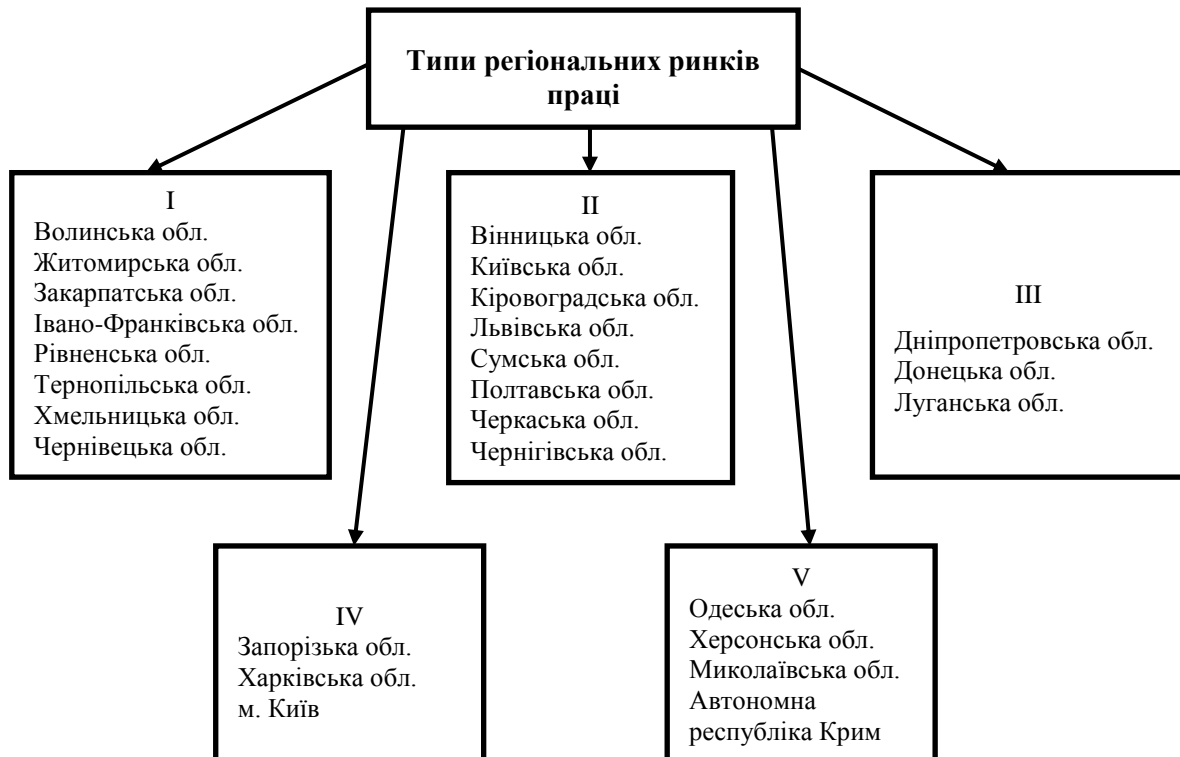

Рис. 1. Типи регіональних ринків праці

Джерело: побудовано автором

- **перший тип** має чітко окреслені ознаки трудодепресивності у промисловому і в аграрному секторах економіки і формує екстремальні умови відтворення робочої сили. Його утворюють поліські, подільські та карпатські області з низьким рівнем індустріального розвитку: Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька та Чернівецька;
- **другий тип** регіональних ринків близький до першого, проте ознаки депресивності та застійності відстежуються не так чітко. Для нього характерні дещо нижчі темпи падіння

обсягів промислового виробництва та більш суттєві зміни в його структурі. До цього типу належать ринки праці Вінницької, Київської, Кіровоградської, Львівської, Сумської, Полтавської, Черкаської та Чернігівської областей;

- **третій тип** ринку праці формують такі індустріальні області, як Дніпропетровська, Донецька та Луганська з досить високимобільною робочою силою та глибоким кризовим станом цієї сфери застосування праці внаслідок її високої залежності від економічного стану галузей видобувної та важкої промисловості;
- **четвертий тип** регіональних ринків праці охоплює Запорізьку, Харківську області та м. Київ. Характерними для нього є висока мобільність робочої сили, достатні пропозиції щодо працевлаштування населення, значна місткість ринку праці;
- **п'ятий тип** регіональних ринків праці утворюють причорноморські області – Одеська, Херсонська, Миколаївська та Автономна Республіка Крим з високою орієнтацією працездатного населення на різні форми самостійної зайнятості у сфері офіційної і неофіційної економіки [6, с. 155-157].

На наш погляд, особливо важливими є регіональні проблеми використання робочої сили. Їх актуальність зумовлена, насамперед, нерівномірним розміщенням населення на території України. Області відрізняються за щільністю населення, його природним приростом, рівнем економічного розвитку, спеціалізацією господарства, рівнем урбанізації. Отже, є об'єктивні умови для регіональної диференціації процесів формування і використання трудового потенціалу. Його раціональне використання потребує, насамперед, структурних змін в інвестиційній політиці. Це стосується і місцевості з надлишком робочої сили, де слід передбачати витрати на створення нових робочих місць, а також відповідні капіталовкладення в соціальну сферу.

Обов'язковою умовою реалізації завдань державної політики зайнятості є забезпечення взаємозв'язку політики зайнятості та державної економічної політики, поліпшення взаємодії сторін соціального діалогу та посилення відповідальності органів виконавчої влади за проведення державної політики зайнятості.

Механізм регулювання зайнятості населення включає сукупність правових, адміністративних та економічних важелів, що реалізуються на рівні держави, регіону. Правові важелі регулювання включають нормативно-правове забезпечення зайнятості населення, оптимізації заробітної плати на рівні ціни робочої сили, соціальних гарантій. Адміністративні важелі відображені в діяльності елементів інфраструктури ринку праці. Економічні важелі реалізуються через диференційовану систему податків, формування спеціальних страхових фондів.

Розглянемо механізми зайнятості населення у сфері влаштування дітей.

З 2002 року в Україні розпочалося активне створення прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу як форми сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Прийомна сім'я – це сім'я або одинока особа, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Тобто кількість дітей, які влаштовуються в прийомну сім'ю, обмежена.

Прийомні діти влаштовуються в сім'ю до досягнення вісімнадцятирічного віку (повноліття), а в разі продовження навчання у професійно-технічних чи вищих навчальних закладах – до 23 років або до закінчення навчання.

Влаштування дітей у прийомну сім'ю можливе тільки на основі рішення органу опіки та піклування. Між органом опіки та піклування та прийомними батьками укладається договір про спільне проживання, виховання та утримання дітей у сім'ї прийомних батьків. У разі

припинення дії договору сім'я позбавляється статусу прийомної, а подальше влаштування прийомних дітей визначається органом опіки та піклування.

Особливою формою сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є дитячий будинок сімейного типу.

Дитячий будинок сімейного типу – окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка перебуває в шлюбі, для забезпечення сімейного виховання та спільного проживання не менше п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у такій сім'ї з урахуванням рідних дітей батьків-вихователів не може перевищувати 10 осіб.

Особи, які беруть на себе зобов'язання щодо дітей, набувають статусу батьків-вихователів. Діти, влаштовані до дитячого будинку сімейного типу, є вихованцями і не втрачають статусу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Вихованці виховуються в дитячому будинку сімейного типу до 18 років, а в разі продовження навчання у професійно-технічному, вищому навчальному закладі – до 23 років або до його закінчення.

Влаштування дітей у дитячий будинок сімейного типу можливе тільки на основі рішення органу опіки та піклування. При зменшенні кількості дітей-вихованців служби у справах дітей поповнюють дитячий будинок сімейного типу новими дітьми або ж переводять таку родину в статус прийомної.

Розмір соціальної допомоги на дітей при влаштуванні їх у прийомну сім'ю чи дитячий будинок сімейного типу становить два прожиткові мінімуми для дітей відповідного віку. Розмір грошового забезпечення становить 35 відсотків розміру соціальної допомоги на кожну дитину вихованця та на кожну прийомну дитину, але не більше п'яти прожиткових мінімумів для працездатної особи одному з батьків-вихователів і не більше ніж півтора прожиткового мінімуму для працездатної особи одному з прийомних батьків (табл. 1).

Таблиця 1 – Виплати в дитячому будинку сімейного типу та прийомній сім'ї

Кількість дітей	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Соціальні виплати, грн	2322.0	4644.0	6966.0	9288.0	11610.0	13932.0	16254.0	18576.0	20898.0	23220.0
Грошове забезпечення, грн	812.7	1625.4	1642.5	1642.5	4063.5	4876.2	5475.0	5475.0	5475.0	5475.0
Разом, грн	3134.7	6269.4	8608.5	10930.5	15673.5	18808.2	21729.0	24051.0	26373.0	28695.0

Джерело: згруповано та розраховано автором на основі [7, 8]

Оскільки впродовж 2012 року прожитковий мінімум змінювався 5 разів (1 січня, 1 квітня, 1 липня, 1 жовтня та 1 грудня), для заповнення табл. 1 були використані дані за грудень 2012 року, а саме: прожитковий мінімум на дитину віком від 6 до 18 років – 1161,0 грн.; прожитковий мінімум для працездатної особи – 1095,0 грн.; обмеження нарахування грошового забезпечення прийомним батькам та батькам-вихователям відповідно до чинного законодавства: півтора прожиткових мінімумів для працездатної особи – 1642,5 грн.; п'ять прожиткових мінімумів для працездатної осіб – 5475,0 грн.

Проаналізувавши табл.1, чітко видно, що грошове забезпечення батьків-вихователів при вихованні 5-ти та більше дітей збільшується від 134,3% середньомісячної номінальної заробітної плати працівників по Україні за 2012 рік (3026 грн. [7]).

Пропонуємо розглянути регіональні показники безробіття, середньомісячної номінальної заробітної плати та ефективності управлінської діяльності у сфері влаштування дітей в порівнянні до середнього показника за 2012 рік по Україні (табл. 2).

Таблиця 2 – Регіональні показники безробіття, середньомісячної номінальної заробітної плати та ефективності управлінської діяльності сфери влаштування дітей за 2012 рік

Назва району, міста обласного значення	Безробіття населення (за методологією МОН) за регіонами (у віці 15-70 років)		Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, грн.	Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на первинному обліку станом на 01.01.2013	Всього дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сімейних формах виховання на 01.01.2013	Ефективність управлінської діяльності регіону, %
	Кількість безробітних, тис.	відсотків до економічно активного населення у віці 15-70 років				
АР Крим	56,1	5,8	2654	4409	3578	81,1
Вінницька	67,3	8,8	2432	2916	2405	82,4
Волинська	39,0	8,1	2339	1846	1555	84,2
Дніпропетровська	108,5	6,6	3138	9323	7799	83,6
Донецька	171,8	8,0	3496	9897	7911	79,9
Житомирська	58,9	9,7	2369	3584	2864	79,9
Закарпатська	50,6	8,7	2351	2397	1801	75,1
Запорізька	61,4	7,0	2927	4248	3221	75,8
Івано-Франківська	46,9	7,9	2539	1603	1376	85,8
Київська	50,8	6,3	3157	3666	3081	84
Кіровоградська	40,0	8,4	2428	3375	2706	80,1
Луганська	68,5	6,4	3090	4880	3608	73,9
Львівська	89,1	7,5	2578	2801	2349	83,8
Миколаївська	46,5	7,9	2822	3816	2834	74,2
Одеська	65,6	5,8	2700	6432	4938	76,7
Полтавська	61,2	8,6	2850	2589	2065	79,7
Рівненська	53,3	9,8	2575	1844	1680	91,1
Сумська	49,0	8,6	2503	2363	1945	82,3
Тернопільська	48,0	9,8	2185	1250	1037	82,9
Харківська	93,0	6,8	2753	4756	4019	84,5
Херсонська	45,7	8,7	2269	3166	2610	82,4
Хмельницька	53,7	8,6	2425	2352	1851	78,6
Черкаська	55,8	9,0	2508	2485	2120	85,3
Чернівецька	51,6	9,8	2329	1246	1062	85,2
Чернігівська	33,5	8,0	2308	2537	1983	78,1
м. Київ	81,0	5,5	4607	2412	2061	85,4
м. Севастополь	11,3	5,9	2891	672	551	81,9
Разом	1657,2	7,5	3026	92865	75010	80,7

Джерело: побудовано автором

У першому типі регіонального ринку праці всі області мають більший відсоток безробіття ніж середній по Україні, меншу середньомісячну номінальну заробітну плату працівників та нижчу ефективність управлінської діяльності у сфері влаштування дітей у порівнянні до середнього показника.

У другому типі регіонального ринку праці всі області, крім Київської та Львівської (6,3% та 7,5% відповідно), мають більший відсоток безробіття ніж середній по Україні, меншу середньомісячну номінальну заробітну плату працівників, крім Київської області, та вищу ефективність управлінської діяльності у сфері влаштування дітей у порівнянні до середнього показника, крім Полтавської та Чернігівської областей (79,7% та 78,1% відповідно).

У третьому типі регіонального ринку праці всі області, крім Донецької (8,0%), мають нижчий відсоток безробіття ніж середній по Україні, більшу середньомісячну номінальну заробітну плату працівників та нижчу ефективність управлінської діяльності у сфері

влаштування дітей у порівнянні до середнього показника, крім Дніпропетровської області (83,6%).

У четвертому типі регіонального ринку праці всі області мають нижчий відсоток безробіття ніж середній по Україні, меншу середньомісячну номінальну заробітну плату працівників, крім міста Києва, та нижчу ефективність управлінської діяльності у сфері влаштування дітей в порівнянні до середнього показника, крім міста Києва (85,4%).

У п'ятому типі регіонального ринку праці Одеська область та АРК мають нижчий відсоток безробіття ніж середній по Україні (по 5,8%), а Херсонська та Миколаївська – вищий (8,7% та 7,9% відповідно), всі області мають меншу середньомісячну номінальну заробітну плату працівників та нижчу ефективність управлінської діяльності у сфері влаштування дітей в порівнянні до середнього показника.

Варто звернути увагу, що у всіх типах регіонального ринку праці, крім четвертого, області мають вищий відсоток безробіття ніж середній по Україні (7,5%), що у всіх типах регіонального ринку праці, крім третього, області мають вищу середньомісячну номінальну заробітну плату працівників (3026 грн.), що у всіх типах регіонального ринку праці є резерв зменшення кількості безробітних через підвищення ефективності управлінської діяльності у сфері влаштування дітей, а саме влаштування дітей – сиріт в сімейні форми проживання.

Навіть якщо порівняти середньомісячну номінальну заробітну плату працівників за видами економічної діяльності, у яких середньомісячна номінальна заробітна плата вища за 3026 грн., то при проведенні розрахунків середньомісячна номінальна заробітна плата у сфері влаштування дітей зберігає тенденцію позитивної динаміки (крім фінансової діяльності (нерухоме майно), де середньомісячна номінальна заробітна плата становить 5954 грн. [7]). Це чітко видно на рис. 2, де показано порівняльний аналіз номінальної зарплати у сфері влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, із заробітними платами працівників за іншими видами економічної діяльності.

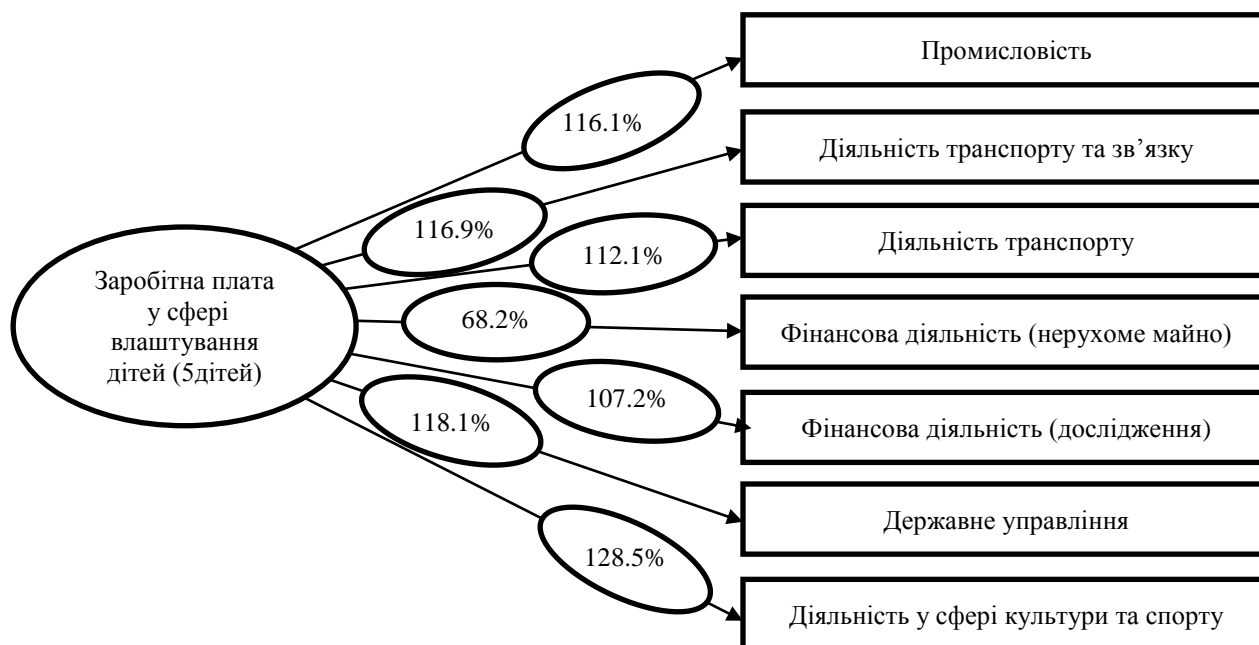

Рис. 2. Порівняння номінальної заробітної плати у сфері влаштування дітей з іншими видами діяльності
Джерело: побудовано автором

Доцільно було б, щоб це відбувалось у межах сільської місцевості. Диверсифікація продуктивної зайнятості, крім підвищення дохідності праці, містить величезний соціальний аспект – зменшення кількості сиріт.

Відповідно до пункту 4 Положення про дитячий будинок сімейного типу на підставі рішення про створення дитячого будинку сімейного типу між батьками-вихователями та органом,

який прийняв рішення про його створення, укладається угода про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу [9]. За цією угодою батькам-вихователям виплачується щомісячне грошове забезпечення. Зазначене породжує виникнення трудових відносин та внесення відповідних записів до трудової книжки.

Але трудові книжки батьків-вихователів зберігаються у них самих, а не в органі опіки та піклування, який прийняв рішення про створення прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу. Варто наголосити, що відповідних трудових записів у трудову книжку ніхто не вносить, тому що навіть професій таких не існує, як батьки-вихователі.

Правду кажучи, слід зазначити, що укладення угоди між батьками-вихователями та органом, який прийняв рішення про створення дитячого будинку сімейного типу, не позбавляє права батьків-вихователів працювати на підприємствах, в установах, організаціях.

Відповідно до пункту 21 зазначеного Положення загальнообов'язкове державне соціальне страхування на користь батьків-вихователів, сплата внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та збору на обов'язкове державне пенсійне страхування із сум їх грошового забезпечення здійснюється органом, який прийняв рішення про створення дитячого будинку сімейного типу, в порядку та розмірах, встановлених законодавством для найманих працівників.

Період, протягом якого особи вважалися батьками-вихователями у дитячому будинку сімейного типу, зараховується до їх загального трудового стажу. Підтвердженням цього є укладена угода між батьками-вихователями та органом, який прийняв рішення про створення дитячого будинку сімейного типу.

Із метою забезпечення прав непрацюючих батьків-вихователів та прийомних батьків на отримання пенсійних виплат при досягненні пенсійного віку в Державному бюджеті передбачено видатки на перерахування страхових внесків у частині загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Обчислення та сплата страхових внесків за батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу, прийомних батьків, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства, проводяться на умовах і порядку, встановлених Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, та за ставками, визначеними Законом України "Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування".

Пенсійні внески нараховуються за батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу, прийомних батьків (у разі, коли вони не працюють) – на суму грошового забезпечення (грошове забезпечення становить 35% від **суми** двох прожиткових мінімумів для дітей відповідного віку на кожну дитину-вихованця та кожну прийомну дитину), нарахованого за базовий звітний період (календарний місяць) в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України:

- страхові внески за ставкою 33,2% нараховуються на суму грошового забезпечення батьків-вихователів та прийомних батьків та виплачуються за рахунок коштів, з яких виплачується грошове забезпечення (з державного бюджету);
- страхові внески за ставкою -2% утримуються із суми грошового забезпечення батьків-вихователів та прийомних батьків (у результаті сума виплаченого грошового забезпечення зменшена на суму страхових внесків за ставкою 2%).

Обчислення на підставі бухгалтерських та інших документів, які підтверджують нарахування грошового забезпечення, і сплата страхових внесків здійснюється страховальниками: районними (міськими) управліннями праці та соціального захисту населення.

Сплата страхових внесків до Пенсійного фонду України здійснюється шляхом перерахування відповідних сум з рахунків страховальників на рахунки управлінь Пенсійного фонду України у районах, містах і районах у містах за місцезнаходженням страховальників.

Отже, у сфері влаштування дітей діє тільки економічний важіль механізму регулювання зайнятості населення. Правові та адміністративні важелі відсутні. Вважаємо, що центри зайнятості повинні пропагувати розвиток сімейних форм виховання через залучення до сфери влаштування дітей безробітних. Таким чином вирішиться дві проблеми: зменшиться кількість безробітних та збільшиться кількість влаштованих дітей-сиріт.

Особливої уваги потребує вирішення проблем зайнятості сільського населення. Сільське розселення на сучасному етапі деградує, села обезлюднюються. На постійне мешкання залишаються переважно люди старшого віку. Державна політика зайнятості в сільській місцевості практично не працює. Саме тому існує нагальна потреба застосування адекватних важелів регулювання сільського ринку праці. Важливим завданням при цьому є формування відповідних організаційних та економічних механізмів, які стимулюватимуть створення нових робочих місць і розширення сфер економічної діяльності шляхом її диверсифікації і модернізації. У загальному розумінні диверсифікація означає ступінь різноманітності в сукупності. Диверсифікація (від лат. *diversus* – різний і *facere* – робити) передусім трактується як розширення активності великих фірм за межі основного бізнесу. У нашому випадку метою диверсифікації визначено підвищення рівня продуктивної зайнятості і дохідності праці населення, особливо в сільській місцевості, через розвиток сфери влаштування дітей.

Доцільно було б поширювати створення прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу на рівні сільських територій. Отже, держава намагалася б зменшити рівень безробіття серед сільського населення, а також забезпечити виховання й утримання дітей-сиріт в умовах родини. Враховуючи специфіку побудови сільського господарства та ментальність населення, сільські прийомні батьки та батьки-вихователі поступово ставали б усиновителями.

Зазначений підхід розширив би масштабність охоплення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, та вберіг би українське село від вимирання шляхом залучення безробітних до сфери влаштування дітей-сиріт.

ВИСНОВКИ

Відповідно до запропонованої концепції зміщення акцентів соціальної політики на забезпечення максимальної реалізації права громадянина на працю та дитини-сироти на сімейне виховання, у сфері політики зайнятості пропонується комплекс напрямів, спрямованих на удосконалення ринку праці та системи працевлаштування. Ці напрями мають компенсувати негативний вплив на ринок праці зрушень, що відбуваються в структурі національної економіки під впливом конкурентного середовища. Саме тому ринок праці у сфері влаштування дітей повинен передбачати такі основні напрями:

- пропагування розвитку прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу через центри зайнятості;
- диверсифікація зайнятості сільського населення;
- законодавче врегулювання статусу прийомних батьків та батьків-вихователів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Петюх В. М. Ринок праці та зайнятості : навч. посіб. / В. М. Петюх. — К. : МАУП, 1997. — 120 с.
2. Лібанова Е. М. Ринок праці : соціально-демографічні аспекти / Е. М. Лібанова. — К. : УАДУ, 1996. — 360 с.
3. Брич В. Я. Вдосконалення механізму регулювання регіонального ринку праці / В. Я. Брич ; НАН України, Наук.-досл. центр з проблем зайнятості населення та ринку праці (НЦ ЗРП). — К. : НЦ ЗРП, 1996. — 52 с.
4. Employment and Social Developments in Europe 2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7684>.

5. Flexibility and competitiveness: labour market flexibility, innovation and organisational performance [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://cordis.europa.eu/documents/%20documentlibrary/90882401EN6.pdf>.
6. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. — К. : Вища шк., 2000. — 223 с.
7. Статистичний щорічник України за 2012 рік : стат. щоріч. / Держ. ком. статистики України ; О. Г. Осауленка (відп. за вип.). — К. : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2013. — 568 с.
8. Звіт Департаменту сім'ї та молоді за 2012 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/149411/2.doc>.
9. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу [Електронний ресурс] : постанова Кабінету міністрів України від 26 квіт. 2002 р. №564, Київ. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/564-2002-п>.

REFERENCES

1. Petyukh, V.M. (1997), *Rynok pratsi ta zaynyatosti : navch. posib.* [Labour market and employment: teach. guidances], The Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, Ukraine.
2. Libanova, E.M. (1996), *Rynok pratsi: sotsialno-demohrafichni aspekty* [Labour market: socio-demographic aspects], UADU, Kyiv, Ukraine.
3. Brych, V.Ya. (1996), *Vdoskonalennya mekhanizmu rehulyuvannya rehionalnoho rynku pratsi* [Improving the mechanism of regulation of the regional labor market], The National Academy of Sciences of Ukraine, National Center for State employment and labor market, Kyiv, Ukraine.
4. Employment and Social Developments in Europe 2013, available at: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7684> (access March 15, 2014).
5. Flexibility and competitiveness: labour market flexibility, innovation and organisational performanc, available at: <http://cordis.europa.eu/documents/%20documentlibrary/90882401EN6.pdf> (access March 15, 2014).
6. Stechenko, D.M. (2000), *Upravlinnia rehionalnym rozvytkom: navch. posib.* [Department of Regional Development: Tutorial], Vyshcha shkola, Kyiv, Ukraine.
7. Statistical Yearbook of Ukraine for 2012 (2013), State Statistics Committee, Kyiv, Ukraine.
8. Statement of the Department of Family and Youth for 2012, available at: <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/149411/2.doc> (access March 15, 2014).
9. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the family-type orphanage" dated April 26, 2002 no. 564, Kyiv, Ukraine, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/go/564-2002-п> (access March 15, 2014).

УДК 336.153.2

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ ТЕРИТОРІЙ: ДОСВІД УКРАЇНИ І СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇН

Письменний В.В., доктор філософії в галузі економіки, доцент, Палац Х.П.

*Тернопільський національний економічний університет
Україна, 46004, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11*

pysmennyi@i.ua

Вироблено науково-теоретичні та практичні підходи до пошуку ефективної системи фінансового вирівнювання територій. Доведено, що причинами незадовільного стану відсталих регіонів в Україні є низький рівень фінансової самостійності місцевої влади, недосконалість порядку розрахунку міжбюджетних трансфертів, невідповідність між доходами і видатками місцевих бюджетів. Проведено аналіз показників, які характеризують необхідність фінансового вирівнювання територій, враховуючи особливості їх географічного розташування, демографічну складову населення та стан соціально-економічного розвитку. Обґрунтовано вади чинної системи розподілу дохідних і видаткових